

การประเมินผลการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน: ศึกษากรณี

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอบุหลาม จังหวัดขอนแก่น

Evaluation of Municipal Solid Waste and Hazardous Waste Management:

A Case Study of Ban Dong Sub-District Administrative Organization, Ubolratana District, Khonkaen Province

เพ็ญภา คำมัจฉา (Pennapa Khammadcha)^{1*} จำลอง โพธิ์บุญ (Chamlong Poboon)**

(Received: October 27, 2021; Revised: December 23, 2021; Accepted: January 24, 2022)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการและผลการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชน 2) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอบุหลาม จังหวัดขอนแก่น เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนวคิดของ Balanced Scorecard ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีการจัดทำแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายอย่างต่อเนื่อง โดยมีหน่วยงานและผู้รับผิดชอบในงานด้านการจัดการขยะที่ชัดเจน ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการจัดทำโครงการด้านการจัดการขยะ และมีการพัฒนาบุคลากรโดยการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีการจัดการขยะที่ประสบความสำเร็จ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จคือ ผู้นำขององค์กรและบุคลากรที่มีความตระหนักถึงปัญหาขยะและมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการขยะ การได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ปัญหาและอุปสรรคคือ บุคลากรระดับปฏิบัติงานยังมีไม่เพียงพอและงบประมาณที่มีไม่เพียงพอ

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the management of community solid waste and hazardous waste and its results; and 2) analyze factors affecting the success of community waste management in Bandong Sub-District Administration Organization, Ubonratana District, Khonkaen Province. The data were collected by interviewing and observing. A qualitative analysis of the data was based on the concept of Balanced Scorecard. The study found that the Organization has continuously developed plans/projects related to the management of solid waste and hazardous waste. There was a section assigned to be responsible for waste management work. People cooperated in the preparation of waste management projects. The personnel were developed by study visits in the areas where were successful in waste management. The important factors affecting the success are the organizational leaders and personnel who aware of waste problems and have knowledge of waste management, cooperation of local people, and supports from external agencies. The obstacles are insufficiency of officers and budget.

คำสำคัญ: การจัดการขยะ องค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

Keywords: Waste management, Sub-district administration organization, Factor affecting success

¹Corresponding author: khammadchapen@gmail.com

*นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

**ศาสตราจารย์ คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทนำ

ประเทศไทยเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ มาอย่างต่อเนื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญประการหนึ่งคือ ปัญหาการจัดการขยะทั้งขยะมูลฝอยทั่วไปและขยะอันตราย ซึ่งการเพิ่มขึ้นของประชากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอยและขยะอันตราย สถานการณ์ขยะมูลฝอยที่ผ่านมาของประเทศไทย พบว่า ปริมาณขยะมูลฝอยของประเทศไทยมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2563 มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของประเทศไทย 25.37 ล้านตัน หรือประมาณ 69,322 ตันต่อวัน ซึ่งในปี 2562 และ 2561 มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น 28.71 และ 27.93 ล้านตัน ตามลำดับ [1]

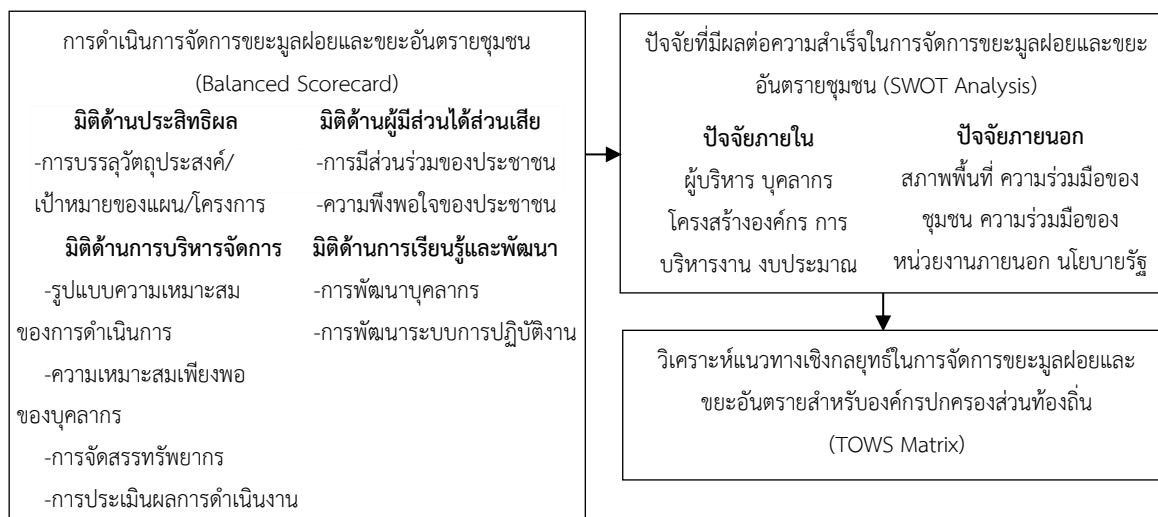
จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดหนึ่งที่ประสบวิกฤตปัญหาด้านขยะมูลฝอยตกค้าง ในปี พ.ศ. 2563 จังหวัดขอนแก่น มีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้น 1,221.40 ตันต่อวัน ปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ 363.80 ตันต่อวัน (ร้อยละ 29.79) และมีปริมาณขยะมูลฝอยที่กำจัดไม่ถูกต้อง 308.60 ตันต่อวัน (ร้อยละ 25.27) [1] จากนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติเมื่อปี 2557 ระบุให้การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนต้องดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายอย่างเร่งด่วน เนื่องจากเป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของประเทศ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปได้อย่างถูกต้องและลดมลพิษที่เกิดจากขยะมูลฝอยตกค้างในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่มีการดำเนินการอย่างไม่ถูกต้อง ทางจังหวัดขอนแก่นได้มีแผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ทั้งในระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางให้การดำเนินการด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ได้มีการดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน รวมไปถึงขยะอันตรายที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยกำหนดให้การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายเป็นวาระของตำบล โดยให้ทุกหมู่บ้านดำเนินการลดปริมาณขยะมูลฝอย และดำเนินการคัดแยกขยะตั้งแต่ระดับครัวเรือน ไปจนถึงระดับชุมชน รวมถึงรณรงค์ให้ทุกครัวเรือนมีการคัดแยกและกำจัดขยะมูลฝอย โดยได้ดำเนินโครงการการบริหารจัดการขยะ เช่น โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล โครงการบริหารจัดการขยะอันตรายเพื่อป้องกันโรคร้าย โครงการหมู่บ้านน่าอยู่ หน้าบ้าน นามอง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการขยะครบวงจร จากการดำเนินการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ได้รับเกียรติบัตรจากจังหวัดขอนแก่น ในการผลักดันให้เกิดการจัดตั้งชุมชนต้นแบบการจัดการขยะต้นทาง ตามแนวทาง ฅาปนกิจสงเคราะห์ สนับสนุนโครงการจังหวัดสะอาด และเป็นสถานที่ศึกษาดูงานร่วมขยายผลสู่ชุมชนอื่นของจังหวัดขอนแก่นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชนดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและประเมินผลการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดการขยะชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล บ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น

กรอบแนวคิดในการวิจัยการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชนได้ใช้กรอบแนวคิด Balanced Scorecard ซึ่งประกอบด้วย 4 มิติ และวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้เทคนิค TOWS Matrix โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอบุธัน จังหวัดขอนแก่น รวมถึงผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้สังเกตการณ์การทำกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของประชาชนในตำบลบ้านดง

สำหรับข้อมูลทฤษฎีผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน แผนการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย เทคโนโลยีที่ใช้จัดการขยะมูลฝอย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือ รายงานวิจัย และเอกสารบทความต่างๆ เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาข้อมูล รวมถึงศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ ปริมาณขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชน ลักษณะขยะมูลฝอยชุมชนขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลบ้านดง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภอบุธัน จังหวัดขอนแก่น

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) แบ่งเป็น 3 ภาคส่วน คือ 1) ภาคการเมือง (นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง และรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง) จำนวน 3 คน 2) ภาคราชการ (ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง) จำนวน 4 คน 3) ภาคผู้นำชุมชน 15 คน และประชาชน 10 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น 32 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) กับกลุ่มตัวอย่างภาคการเมือง ภาคราชการ และผู้นำชุมชนทั้ง 15 หมู่บ้าน และใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างประชาชนโดยวิธีบอก

ต่อ (Snowball selection) นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้สังเกตการณ์การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอย และขยะอันตรายของประชาชนในตำบลบ้านดง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์และตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา โดยการนำข้อคำถามที่สร้างขึ้น พร้อมทั้งเนื้อหา และนิยามปฏิบัติการของตัวแปรที่ต้องการวัดไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหาและด้านการวัดและประเมินผลพิจารณา ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา ซึ่งค่า IOC มีค่ามากกว่า 0.5 และมีการตรวจสอบความเป็นปรนัย โดยการนำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความชัดเจนของภาษาที่ใช้ว่าสามารถสื่อสาร ความหมายได้เข้าใจตรงกันหรือไม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ได้ประยุกต์กรอบแนวคิดของ Balanced Scorecard [2] มาใช้ในการวิเคราะห์การดำเนินการ จัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน โดยวิธีเชิงคุณภาพเท่านั้น ซึ่งจะมีการวิเคราะห์ข้อมูลใน 4 มิติ คือ 1) มิติด้าน ประสิทธิภาพ เป็นการพิจารณาถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของแผน/โครงการ 2) มิติด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นการพิจารณาถึงกลุ่มเป้าหมายของแผน/โครงการ ว่ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด มีความพึงพอใจต่อ แผน/โครงการมากน้อยเพียงใด 3) มิติด้านบริหารจัดการเป็นการพิจารณาถึงรูปแบบความเหมาะสม และประสิทธิภาพ ของกระบวนการจัดการแผน/โครงการ ประเด็นในการประเมิน ได้แก่ การจัดการโครงสร้างบริหารแผน/โครงการ ความ เหมาะสมและเพียงพอของบุคลากร ความชัดเจนและสอดคล้องขององค์ประกอบของแผน/โครงการ การจัดสรรทรัพยากร ที่ใช้ในการดำเนินแผน/โครงการ การประสานงาน การติดตามประเมินผลการดำเนินงาน 4) มิติด้านการเรียนรู้และพัฒนา เป็นการพิจารณาการดำเนินงานตามแผน/โครงการ ว่าได้มีการเรียนรู้และพัฒนาผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน รวมทั้งพัฒนา ระบบการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด ประเด็นการประเมินที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบ หรือปฏิบัติงาน ในแผน/โครงการ การพัฒนาระบบการปฏิบัติงาน การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ใช้เทคนิค SWOT Analysis โดยมีการวิเคราะห์ปัจจัยภายในได้แก่ ผู้บริหาร บุคลากร โครงสร้างองค์กร การบริหารองค์กร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และการประชาสัมพันธ์ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ สภาพพื้นที่ ความร่วมมือของชุมชน ความร่วมมือของหน่วยงาน ภายนอก นโยบายของรัฐ นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้เทคนิค TOWS Matrix

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง

สภาพปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีดังนี้ 1) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ จากการขยายตัวของชุมชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยก็เพิ่มขึ้นตามอย่างรวดเร็ว แต่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงไม่สามารถหาพื้นที่ในการจัดการ ขยะและขยะตกค้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงประชาชนยังขาดความตระหนักและความร่วมมือในการจัดการขยะ มูลฝอยและขยะอันตรายตั้งแต่ต้นทาง โดยประชาชนมองว่าเป็นการจัดการขยะเป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล บ้านดง 2) ปัญหาการเก็บขนขยะมูลฝอย เนื่องจากพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีพื้นที่กว้าง ทำให้ใช้เวลาใน การเก็บขนขยะมูลฝอยมาก เนื่องจากรถเก็บขนขยะมูลฝอยมีขนาดเล็ก บางครั้งไม่สามารถเก็บขนขยะได้ทัน ทำให้ขยะล้น

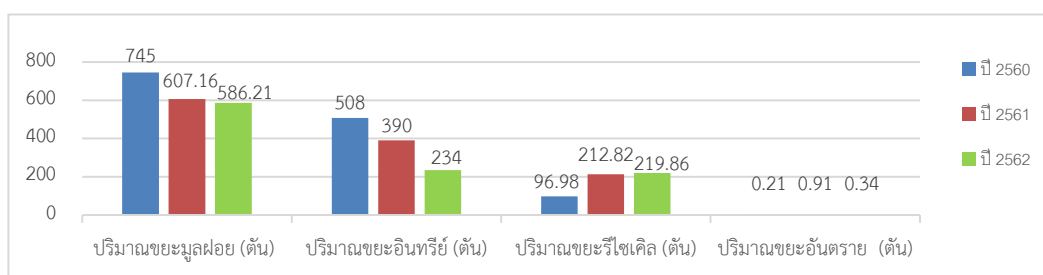
ถึง 3) ปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอยและขยะอันตราย สถานที่กำจัดขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง มีลักษณะเป็นที่ราบและมีระดับน้ำใต้ดินอยู่สูงทำให้เกิดปัญหาน้ำขังในบ่อขยะ โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน ขยะจะส่งกลิ่นเหม็น การกำจัดขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ไม่มีการแยกประเภทของขยะ นำมาทิ้งรวมกันที่สถานที่กำจัดขยะ ทำให้ขยะมีปริมาณมากและสิ้นเปลืองงบประมาณในการกำจัด

2. การวิเคราะห์การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน ตามกรอบแนวคิด Balanced Scorecard

2.1 มิติด้านประสิทธิผล

จากแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561-2562) องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ตามยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีโครงการที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ดังนี้ 1) โครงการส่งเสริมการคัดแยกขยะในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนลดและคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือน 2) โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงเรียนในชุมชน ในการคัดแยกขยะที่ต้นทางภายในโรงเรียนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โรงเรียนเตรียมความพร้อมในการคัดแยกขยะที่ต้นทางเพื่อรองรับการจัดการขยะรูปแบบใหม่ นอกจากนี้้องการบริหารส่วนตำบลบ้านดง ยังได้มีการดำเนินโครงการที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย คือ โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล อบต.บ้านดงเพื่อฅาปนกิจ ซึ่งเป็นโครงการที่รณรงค์ให้ประชาชนในชุมชนได้มีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง โดยขยะรีไซเคิลสามารถนำมาขายให้กับธนาคารขยะรีไซเคิล โครงการบริหารจัดการขยะอันตรายเพื่อการป้องกันโรค เป็นโครงการที่จัดทำโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยมีการนำภาชนะสำหรับรองรับขยะอันตรายจัดวางตามชุมชน 1 จุดต่อ 1 ชุมชน และโครงการหมู่บ้านน้อยอยู่ หน้าบ้าน นามอง โดยมีการรณรงค์ให้แต่ละชุมชนมีการทำความสะอาด กำจัดขยะตามถนนหนทางในหมู่บ้าน ซึ่งการดำเนินโครงการต่างๆ ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์เป็นอย่างดี ดังนี้

- 1) ปริมาณขยะมูลฝอยรวมลดลงจาก 745 ตัน ในปี 2560 เป็น 586.21 ตัน ในปี 2562
- 2) ปริมาณขยะอินทรีย์ลดลงจาก 508 ตัน ในปี 2560 เป็น 234 ตัน ในปี 2562
- 3) ปริมาณขยะรีไซเคิลเพิ่มขึ้นจาก 96.98 ตัน ในปี 2560 เป็น 219.86 ตัน ในปี 2562
- 4) ปริมาณขยะอันตรายที่คัดแยกได้เพิ่มจาก 0.21 ตัน ในปี 2560 เป็น 0.34 ตัน ในปี 2562

ภาพที่ 2 ปริมาณขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ในปี พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2562 (ตัน)

ภาพที่ 3 กิจกรรมการรับซื้อขยะรีไซเคิลของโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง

ภาพที่ 4 การจัดประชุมในการจัดทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง

ภาพที่ 5 การจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้การจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง

2.2 มิติด้านการบริหารจัดการ

1) การลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะมูลฝอยและขยะอันตรายและค่าธรรมเนียมในการเก็บขนขยะ

จากการดำเนินงานตามแผน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง พบว่า การดำเนินโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล อบต.บ้านดงสามารถทำให้ค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะมูลฝอยลดลง โดยประชาชนในชุมชนจะมีการคัดแยกขยะตั้งแต่ในครัวเรือนโดยขยะอินทรีย์จะมีการจัดการในระดับครัวเรือน ขยะรีไซเคิลจะถูกเก็บรวบรวมและนำมาขายให้กับธนาคารขยะรีไซเคิล อบต.บ้านดง ขยะอันตรายจะถูกนำไปทิ้งในภาชนะที่กำหนดให้ทั้งขยะอันตรายประจำหมู่บ้าน โดยมีการติดตั้งหมู่บ้านละ 1 จุด และขยะมูลฝอยทั่วไปจะนำมาทิ้งในขยะสำหรับทั้งขยะมูลฝอยเพื่อให้ อบต. เก็บขนไปกำจัด นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงได้มีการเก็บค่าธรรมเนียมในการเก็บขนขยะมูลฝอย โดยเก็บค่าธรรมเนียมในอัตราครัวเรือนละ 10 บาทต่อเดือนต่อถัง โดยจะมีการเก็บค่าธรรมเนียมเป็นรายปี ปีละ 120 บาทต่อครัวเรือน

2) หน่วยงานและผู้รับผิดชอบในด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงได้จัดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง คือ ส่วนงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม โดยมีหน้าที่ดำเนินงานเกี่ยวกับ งานสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม งานส่งเสริมสุขภาพและสาธารณสุข งานควบคุมโรค งานรักษาความสะอาด ซึ่งการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในท้องที่ก็เป็นหน้าที่หลักของส่วนงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข มาตรา 18 การเก็บ ขน หรือกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย ในเขตราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น และพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 34/1 การเก็บ ขน และกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย ในเขตพื้นที่ของส่วนราชการส่วนท้องถิ่นใดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น

3) การจัดสรรทรัพยากร

จากแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2561-2562) ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ตามยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าบริหารจัดการในการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างจากการให้บริการเก็บขนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงหมดไป ในปี พ.ศ. 2561 มีงบประมาณ 400,000 บาท และปี พ.ศ. 2562 มีงบประมาณ 700,000 บาท โดยมีการดำเนินการจ้างรถบรรทุกขนาด 5 ตัน 2 เที่ยวต่อสัปดาห์ จำนวน 1 คัน ซึ่งทำให้ขยะในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีปริมาณลดลง

4) การประเมินผลการดำเนินงาน

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงมีการประเมินผลการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายโดยมีการประชุมประจำเดือน รวมไปถึงการออกรับซื้อขยะรีไซเคิลตามชุมชนต่างๆ เดือนละ 1 ครั้ง โดยจะมีการรับฟังปัญหาจากประชาชนรวมถึงปัญหาจากการดำเนินงานของโครงการต่างๆ เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

2.3 มิติด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1) การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเริ่มจากการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชาคมการจัดทำโครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อรับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่และรับทราบโครงการหรือกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงจะดำเนินการ ร่วมเสนอแนวทางและข้อคิดเห็นในการจัดทำโครงการหรือกิจกรรม การเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล

2) ความพึงพอใจของประชาชน

ประชาชนมีความพึงพอใจในโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย โดยประชาชนได้เล็งถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับในการเข้าโครงการหรือกิจกรรม เช่น โครงการธนาคารขยะรีไซเคิล อบต.บ้านดงเพื่อมาปนกิจ โดยเมื่อมีบุคคลในครอบครัวเสียชีวิตก็จะได้รับเงินจากธนาคารขยะรีไซเคิล เป็นต้น

2.4 มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา

1) การพัฒนาบุคลากร

ในระยะก่อนเริ่มจัดทำโครงการที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ได้มีการไปศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีการจัดทำโครงการจัดการขยะสำเร็จ เช่น ชุมชนบ้านหัวถนน ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น บ้านดงสว่าง อำเภอบึงโขลงหลง จังหวัดบึงกาฬ เป็นต้น รวมถึงสถานที่ที่เคยเป็นบ่อฝังกลบขยะมูลฝอยของเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านคำบอน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จากการดำเนินโครงการจัดการขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง ได้รับเกียรติบัตรจากจังหวัดขอนแก่น ในการผลักดันให้เกิดการจัดตั้งชุมชนต้นแบบการจัดการขยะต้นทางตามแนวแผนปนกิจสงเคราะห์ สนับสนุนจังหวัดสะอาด และเป็นสถานที่ศึกษาดูงานร่วมขยายผลสู่ชุมชนต่อไป

2) การพัฒนาระบบการปฏิบัติงาน

การพัฒนาระบบการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดง พบว่า มีการปรับปรุงขั้นตอนการปฏิบัติงานในการรับซื้อขยะรีไซเคิลของโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลให้รวดเร็วขึ้นโดยการใช้ระบบหยิบบัตรคิว และมีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาคารกันถ่ายขยะรีไซเคิลหลังจากได้รับซื้อจากประชาชนจากที่ตองจนขยะรีไซเคิลที่รับซื้อเสร็จเรียบร้อยไปยังพื้นที่สำหรับรอผู้รับเหมาฯ ได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการโดยให้ผู้รับเหมาไปรับตามวันและสถานที่ที่ อบต. ไปรับซื้อขยะตามชุมชน

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis

ปัจจัยภายใน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 ภาคส่วน พบว่า ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชนที่สำคัญ คือ ผู้บริหารและบุคลากร โครงสร้างองค์กรและการบริหารงานองค์กร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการประชาสัมพันธ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้บริหารและบุคลากร ผู้บริหารต้องมีความตระหนักถึงปัญหาขยะที่เพิ่มมากขึ้น มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย รวมไปถึงการให้ความสำคัญในนโยบาย แผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ บุคลากรขององค์กรมีความรู้ ความเข้าใจและให้ความสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายอย่างจริงจัง และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนได้

2) โครงสร้างองค์กรและการบริหารงานองค์กรที่ชัดเจน ทำให้ดำเนินแผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว และมีการจัดตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานในโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลตำบลบ้านดง ทำให้มีดำเนินงานโครงการเป็นไปมีประสิทธิภาพ

3) วัสดุอุปกรณ์ รถเก็บขนขยะมูลฝอยของ อบต. มีจำนวน 2 คัน ซึ่งเพียงพอต่อการเก็บขนขยะมูลฝอย และอบต. มีการจัดทำถังขยะสำหรับคัดแยกขยะรีไซเคิลให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้มีการคัดแยกขยะในครัวเรือน

4) งบประมาณ ยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน ซึ่งจากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า งบประมาณจากส่วนกลางที่ใช้ในงานด้านการจัดการขยะยังมีไม่เพียงพอ แต่เนื่องจากมีงบประมาณจากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลตำบลบ้านดงมาสนับสนุนโครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอย และขยะอันตรายก็จะเป็นงบประมาณในส่วนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบด้านบวกหรือโอกาสต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน คือ นโยบายของทางภาครัฐได้มีการมุ่งเน้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดการขยะตั้งแต่ในครัวเรือน ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดขอนแก่น สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 10 จังหวัดขอนแก่น กองทุนสิ่งแวดล้อม สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น การสนับสนุนองค์ความรู้และงบประมาณในจัดทำโครงการการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนในการเข้าร่วมโครงการการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายที่จัดขึ้นโดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นอย่างดี ในช่วงแรกของการจัดทำโครงการอาจมีประชาชนบางส่วนที่ยังไม่เข้าใจในขั้นตอนและกระบวนการ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานได้มีการเข้าไปให้ข้อมูลและตอบข้อสงสัยจากทางประชาชน จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการจัดทำโครงการการจัดการขยะกับทางองค์การบริหารส่วนตำบล

ส่วนปัจจัยที่มีผลกระทบด้านลบหรืออุปสรรคต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย คือ สภาพพื้นที่ของอบต.บ้านดง สภาพพื้นที่ในตำบลบ้านดงมีพื้นที่เป็นบ่อฝังกลบขยะของเทศบาลตำบลอื่น ในช่วงฤดูฝนประชาชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงได้รับผลกระทบจากบ่อฝังกลบขยะส่งกลิ่นเหม็น นอกจากนี้สภาพพื้นที่ของตำบลบ้านดงยังเป็นพื้นที่ทางผ่านสำหรับเข้าอำเภอบุธรัตน์ จังหวัดขอนแก่นและทางผ่านยังไปจังหวัดหนองบัวลำภู ทำให้ตามบริเวณถนนมีขยะจากประชาชนที่สัญจรไปมา และในพื้นที่ตำบลบ้านดงมีประชากรแฝงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ยังไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการ

ขยะเท่าที่ควร และยังพบว่ามีประชากรบางส่วนในพื้นที่ที่ประกอบอาชีพค้าขายของเก่า ซึ่งในระยะแรกกลุ่มเหล่านี้จะมีการต่อต้านโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลเนื่องจากทำให้รายได้ลดลง

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
S1 ผู้บริหารมีความตระหนักถึงปัญหาการสร้างขยะที่เพิ่มปริมาณมากขึ้น	W1 บุคลากรระดับปฏิบัติงานยังไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน
S2 บุคลากรขององค์กรมีความรู้ ความเข้าใจและให้ความสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนได้	W2 งบประมาณที่จัดสรรให้กับโครงการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายยังไม่เพียงพอ
S3 การจัดโครงการขององค์กรหน้าที่รับผิดชอบมีส่วนร่วมที่รับผิดชอบดูแลสิ่งแวดล้อมโดยตรง ทำให้ดำเนินแผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว	
S4 รถเก็บขนขยะมูลฝอยของ อบต. มีจำนวน 2 คัน ซึ่งเพียงพอต่อการเก็บขนขยะมูลฝอย และ อบต. มีการจัดทำถังขยะสำหรับคัดแยกขยะรีไซเคิลให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้มีการคัดแยกขยะในครัวเรือน	
S5 การประชาสัมพันธ์ของ อบต. มีช่องทางที่หลากหลาย เช่น การประชุมประจำเดือน การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายในแต่ละหมู่บ้าน การจัดทำประชาคมในแต่ละหมู่บ้าน เป็นต้น และมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง	
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
O1 ชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดการขยะอย่างมาก และเล็งเห็นประโยชน์ที่จะได้รับการคัดแยกขยะมูลฝอยและขยะอันตราย	T1 สภาพพื้นที่ของตำบล มีบางพื้นที่เป็นบ่อสำหรับทิ้งขยะของเทศบาลตำบลอื่น
O2 ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก ในการสนับสนุนองค์ความรู้และงบประมาณในการจัดทำโครงการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย	T2 เนื่องจากตำบลบ้านดงเป็นทางผ่านก่อนเข้าอำเภอ อุบลรัตน์ และเป็นเขตติดต่อกับจังหวัดหนองบัวลำภู ทำให้ประชาชนที่สัญจรไปมาทิ้งขยะตามบริเวณข้างถนน
O3 นโยบายของรัฐบาลให้ความสำคัญในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชนตั้งแต่ต้นทาง	T3 มีประชากรแฝงในพื้นที่ยังไม่มีการคัดแยกขยะ
	T4 ประชากรในชุมชนบางส่วนที่ประกอบอาชีพค้าขายของเก่าต่อต้านโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล เนื่องจากทำให้รายได้ลดลง

4. การวิเคราะห์แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้เทคนิค TOWS Matrix

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถวิเคราะห์แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์แนวทางเชิงกลยุทธ์การจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก	
	โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
จุดแข็ง (Strengths)	S1O3 เร่งดำเนินการกำจัดขยะตกค้างที่อยู่ในพื้นที่ โดยการคำนึงถึงการกำจัดขยะที่ถูกหลักวิชาการ	S2T3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเร่งให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางให้กับประชากรแฝงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่
	S1O1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเร่งจัดทำแผนงาน/โครงการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางให้กับประชาชนในพื้นที่	S5T2 ทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ตำบลข้างเคียง และติดป้ายประชาสัมพันธ์ตามถนนเพื่อรณรงค์ไม่ให้มีการทิ้งขยะตามท้องถนน
จุดอ่อน (Weaknesses)	W1O1 จัดตั้งคณะทำงานด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในแต่ละชุมชน	W2T4 เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการกิจการค้าของเก่าในพื้นที่เข้าร่วมประมวลการรับซื้อขยะรีไซเคิลจากธนาคารขยะรีไซเคิล

สรุป และอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านประสิทธิภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดให้มีแผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย ซึ่งมีโครงการที่ส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนในพื้นที่ได้มีความตระหนักในการคัดแยกขยะตั้งแต่ในครัวเรือนของตนเอง และการดำเนินโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลทำให้สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องนำไปกำจัดได้จากที่มีขยะล้นถังตามหน้าบ้านก็ลดเหลือเพียงครึ่งถึง ถือได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายได้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจำลอง [3] ซึ่งได้ศึกษาการจัดการขยะของเทศบาลตำบลเทพกระษัตรี พบว่า จากผลสามารถดำเนินการจัดการขยะได้ประสบผลสำเร็จ โดยจัดทำโครงการต่างๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน

ด้านการบริหารจัดการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดโครงสร้างผู้รับผิดชอบงานด้านสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจน คือ ส่วนงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2560 [4] มาตรา 34/1 นอกจากนี้ยังได้มีการจัดสรรงบประมาณในการจัดการขยะมูลฝอยตกค้างที่อยู่ในพื้นที่อย่างเพียงพอ

ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินตามแผนงาน/โครงการด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการทำกิจกรรมตั้งแต่ขั้นตอนการจัดทำประชาคม ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการขยะ และขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งจากโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล อบต. บ้านดงพบว่าประชาชนในทุกชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างมากสอดคล้องกับการศึกษาของปภาวรินทร์ [5] ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลในด้านการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติก็อยู่ในระดับมากเช่นกัน

ด้านการเรียนรู้และพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดงได้จัดให้มีศูนย์การเรียนรู้การจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางซึ่งเป็นสถานที่ศึกษาดูงานสำหรับชุมชนอื่นๆ จึงได้มีการนำข้อแนะนำจากการเข้ามศึกษาดูงานของชุมชนอื่นๆ มาพัฒนาศูนย์การเรียนรู้และพัฒนาบุคลากรในการดำเนินงานด้านการจัดการขยะ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของชุมชน สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยภายในที่ส่งผลกระทบต่อด้านบวกหรือจุดแข็ง คือ ผู้บริหารและบุคลากร ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความตระหนัก มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาขยะ รวมไปถึงบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญในการจัดการขยะ สอดคล้องกับงานวิจัยของพิริยา [6] ซึ่งได้ศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองแกลงพบว่า ปัจจัยภายในที่สำคัญ คือ บุคลากรที่เป็นผู้บริหารของเทศบาลมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีวิธีการคิดอย่างเป็นระบบ บุคลากรส่วนวิชาการมีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีความชำนาญด้านการจัดการขยะมูลฝอย นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเรื่องการจัดโครงการขององค์กร โดยมีการกำหนดหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลสิ่งแวดล้อมโดยตรง ซึ่งทำให้สามารถดำเนินแผนงาน/โครงการด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา [7] ซึ่งได้ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีการจัดโครงสร้างองค์กรเพื่อการบริหารจัดการขยะโดยมีการกำหนดขอบเขตหน้าที่ ความรับผิดชอบ ภาระงานจัดการขยะ

ปัจจัยภายในที่ส่งผลกระทบต่อด้านลบหรือจุดอ่อน คือ งบประมาณ พบว่างบประมาณจากส่วนกลางยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานด้านการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายในชุมชน แต่มีงบประมาณจากการดำเนินโครงการธนาคารขยะรีไซเคิลมาสนับสนุน สอดคล้องกับงานวิจัยของจำลอง [3] ซึ่งได้ศึกษาการจัดการขยะของเทศบาลตำบลเทพกระษัตรี และพบว่า การดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมยังมีงบประมาณค่อนข้างจำกัด แต่เทศบาลได้สนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดการขยะครบวงจรและการดำเนินงานของโรงปุ๋ยอินทรีย์ ปีละ 200,000 บาท

ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อด้านบวกหรือโอกาสต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายชุมชน คือ นโยบายของทางภาครัฐได้มีการยกปัญหาขยะให้เป็นวาระแห่งชาติ ได้มีการมุ่งเน้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเร่งดำเนินการกำจัดขยะตกค้างและสนับสนุนการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง นอกจากนี้ยังพบว่าปัจจัยด้านความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกก็ยังส่งผลกระทบต่อด้านการจัดการขยะในชุมชน โดยหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุนองค์ความรู้และงบประมาณในการจัดทำโครงการการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย สอดคล้องกับการศึกษาของสันชัย [8] ที่ได้ศึกษาการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและได้รับความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนเป็นอย่างดี

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย คือ สภาพพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลมีพื้นที่เป็นบ่อฝังกลบขยะ และจะส่งกลิ่นเหม็นในช่วงฤดูฝน ตามถนนหนทางในพื้นที่ก็ยังมีขยะผู้ที่สัญจรไปมา

นอกจากนี้ยังมีประชากรแฝงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ยังไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการขยะมากนัก และยังพบว่ามีประชากรที่ประกอบอาชีพค้าขายของเก่าไม่ให้ความร่วมมือในการทำโครงการธนาคารขยะรีไซเคิล

แนวทางเชิงกลยุทธ์ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวทางเชิงรุก คือ 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเร่งดำเนินการกำจัดขยะตกค้างที่อยู่ในพื้นที่ โดยการคำนึงถึงการกำจัดขยะที่ถูกหลักวิชาการ ซึ่งอาจจะกำจัดโดยการเผาเป็นเชื้อเพลิงเพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้า หรือฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเร่งจัดทำแผนงาน/โครงการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางให้กับประชาชนในพื้นที่ แนวทางเชิงป้องกัน คือ 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเร่งให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางให้กับประชากรแฝง โดยการแนะนำให้เข้าร่วมโครงการธนาคารขยะเพื่อส่งเสริมการคัดแยกตั้งแต่ในครัวเรือน 2) ทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ตำบลข้างเคียง และนอกจากนี้ต้องติดป้ายประชาสัมพันธ์ตามถนนเพื่อรณรงค์ไม่ให้มีการทิ้งขยะตามท้องถนน แนวทางเชิงแก้ไข คือ จัดตั้งคณะทำงานด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในแต่ละชุมชน เพื่อเพิ่มบุคลากรด้านการปฏิบัติงานด้านการจัดการขยะในแต่ละชุมชน และแนวทางเชิงรับ คือ เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการค้าของเก่าในพื้นที่เข้าร่วมประมวลการรับซื้อขยะรีไซเคิลจากธนาคารขยะรีไซเคิล

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการด้านการจัดการขยะชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนงาน/โครงการด้านการจัดการขยะชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป
2. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธนาคารขยะรีไซเคิลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายๆ หน่วยงาน เพื่อเปรียบเทียบจุดเด่น จุดด้อย และปัญหาในการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน เพื่อนำไปสู่แนวทางที่เหมาะสมสำหรับชุมชนอื่นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อและคุณแม่ที่คอยสนับสนุนทุนทรัพย์และกำลังใจในการศึกษา ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านที่คอยช่วยเหลือในการให้ข้อมูลต่างๆ และขอขอบคุณผู้ที่ไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้ที่คอยให้การสนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. Pollution Control Department. Thailand State of Pollution Report 2020 [Internet]. [cited 2021 Dec 20]. Available from: <https://www.pcd.go.th/publication/14100/>
2. Pattanapong W. BSC and KPI for sustainable growth of the organization. Bangkok: Pacific Publisher; 2003.
3. Poboon C. Local authorities and good practices in environmental management a case study of Thepkasattri Sub-District Municipality. Journal of environmental management. 2008; 4(1): 27-65. Thai.
4. Act on the Maintenance of the Cleanliness and Orderliness of the Country 2017 [Internet]. [cited 2019 Mar 5]. Available from: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/005/1.PDF>
5. Najumpa P. Public participation in solid waste management in Khlong Yai Sub-district Municipality, Amphoe Khlong Yai, Trat Province: Burapha University; 2014. Thai.

6. Vajarodaya P, Poboorn C, Chompunth C. The solid waste management of local authority a case study of Muangklang Municipality Rayong Province. Journal of environmental management. Journal of environmental management. 2014; 10(2): 71-89. Thai.
7. Tussanapaiboon W, Chaowakeeratipong T, Buathes W. Strategy Development for Waste Management of Local Government in Kamphaeng Phet. Journal of graduate studies in Northern Rajabhat Universities. 2017; 7(13): 67-82. Thai.
8. Promsit S. The Large, Middle and Small Sizes of Municipality Waste Management of Local Government Organization in Northeast Region of Thailand. Organization in Northeast Region of Thailand NEU Academic and research journal. 2019; 7(1): 67-81. Thai.